

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

318

Polityka zrównoważonego i zasobooszczędnego gospodarowania



Redaktor naukowy

Andrzej Graczyk



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Agata Wiszniewska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-339-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	11
-------------	----

Część 1. Reorientacja strategii zrównoważonego rozwoju

Małgorzata Gotowska, Mitsuo Shigenobu: Diagnosis actions for sustainable development – a comparative study	15
Ewa Jastrzębska, Paulina Legutko-Kobus: Reorientacja strategii zrównoważonego rozwoju – w stronę ekonomii społecznej i ekonomii daru	23
Joost Platje: A theoretical assessment of the EU's smart, sustainable and inclusive growth policy on resource use	37
Bożena Ryszawska: Koncepcja zielonej gospodarki jako odpowiedź na kryzys gospodarczy i środowiskowy	47
Bożydar Ziółkowski: Ewolucja idei zrównoważonego rozwoju	57
Andrzej Graczyk: Strategia Europa 2020 a rynkowa orientacja polityki ekologicznej	65
Małgorzata Śliczna: Charakterystyka ustawodawstwa i wybranych metod certyfikacji „zielonego budownictwa”	75
Adam Zawadzki: Outsourcing jako narzędzie zasobooszczędnego gospodarowania	84
Justyna Zabawa: Inwestycje w odnawialne źródła energii. Próba oceny wybranych przykładów i ich efektywności	95
Jerzy Mieszaniec, Romuald Ogrodnik: Zakres działalności innowacyjnej przynoszącej korzyści dla środowiska w przedsiębiorstwach górniczych .	105
Romuald Ogrodnik, Jerzy Mieszaniec: Górnictwo węgla kamiennego w kontekście zrównoważonego rozwoju	116
Agnieszka Ciechelska, Zbigniew Szkop: Instrumenty ekonomiczne w gospodarce odpadami komunalnymi na przykładzie uprawnień zbywalnych do składowania odpadów biodegradowalnych w Anglii	126

Część 2. Polityka ekologiczna i jej instrumenty

Elżbieta Broniewicz: Analiza efektywności kosztowej polityki ekologicznej – przegląd teorii i doświadczeń	139
Agnieszka Ciechelska: Poprawa wykorzystania instrumentów opłatowych w gospodarce odpadami - propozycje modyfikacji prawnych.....	147
Joanna Sikora: Jak zmniejszyć emisyjność gospodarki?	157

Agnieszka Lorek: Problemy i uwarunkowania gospodarki odpadami komunalnymi w województwie śląskim.....	168
Joanna Godlewska: Instrumenty wspierania lokalnej polityki energetycznej zgodnej z zasadami zrównoważonego rozwoju.....	178
Małgorzata Karpińska-Karwowska: Kreatywność i przedsiębiorczość mieszkańców miasta i gminy Pisz w świetle badań	188
Krzysztof Posłuszny: Etykietowanie opon jako element programu zrównoważonej mobilności Unii Europejskiej.....	200
Bartosz Bartniczak: Udzielanie pomocy publicznej w kontekście zasad zrównoważonego rozwoju.....	210
Anna Dubel: Regionalne preferencje dotyczące dofinansowania przez Unię Europejską adaptacji do zmian klimatycznych na poziomie regionalnym na przykładzie zlewni Warty.....	220

Część 3. Zarządzanie w duchu zrównoważonego rozwoju

Radosław Dziuba: Możliwości wdrożeniowe założeń hotelu ekologicznego na przykładzie certyfikatu „Czysta Turystyka” w regionie łódzkim. Częściowe wyniki badań.....	231
Barbara Kryk: Polityka regionalna w kontekście wyzwania efektywnego wykorzystania zasobów	242
Agnieszka Panasiewicz: Zarządzanie ryzykiem środowiskowym jako narzędzie wspierania gospodarki bardziej przyjaznej środowisku	255
Ksymena Rosiek: Przedsiębiorstwo społeczne jako odpowiedź na wyzwania rozwoju zrównoważonego	264
Agnieszka Rzeńca: Kłastory energetyczne w Polsce – nowa forma współpracy w ochronie środowiska	275
Łukasz Szalata: Zarządzanie środowiskiem poprzez implementację modelu miasta niskowęglowego/niskoemisyjnego drogą do zrównoważonego rozwoju aglomeracji miejskich.....	286
Dorota Bargiel: Bariery we wdrażaniu idei społecznej odpowiedzialności biznesu w przedsiębiorstwie.....	294
Lidia Kłos: Ślad ekologiczny jako wskaźnik zrównoważonej konsumpcji i produkcji.....	303
Agnieszka Sobol: Ekoinnowacje w gospodarce komunalnej jako narzędzie realizacji polityki zrównoważonego rozwoju – na przykładzie miasta Bielsko-Biała ..	314

Część 4. Zrównoważona konsumpcja

Robert Karaszewski, Małgorzata Gotowska, Grzegorz Hoppe, Anna Jakubczak: Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw i konsumentów – studium przypadku	325
--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----

Robert Karaszewski, Anna Jakubczak, Grzegorz Hoppe, Małgorzata Gotowska, Piotr Dudziński: Znaczenie społecznej odpowiedzialności konsumentów i biznesu w zrównoważonym rozwoju.....	334
Dariusz Kielczewski: Zasobooszczędne gospodarowanie a modele konsumpcji zrównoważonej	343
Monika Paradowska: Wybrane problemy kształtowania zrównoważonych zachowań konsumpcyjnych w transporcie indywidualnym	353
Irena Rumianowska: Ekokonsumpcja jako warunek efektywniejszego wykorzystania zasobów przyrodniczych a świadomość i zachowania konsumentów polskich.....	364
Sylvia Słupik: Uwarunkowania rozwoju zrównoważonej konsumpcji energii w Polsce	376

Summaries

Part 1. Reorientation of sustainable development strategy

Małgorzata Gotowska, Mitsuo Shigenobu: Działania diagnostyczne na rzecz zrównoważonego rozwoju – studium porównawcze: Japonia i Polska.....	22
Ewa Jastrzębska, Paulina Legutko-Kobus: Reorientation of strategies for sustainable development – towards a social economy and the gift economy ...	36
Joost Platje: Teoretyczna ocena inteligentnej, zrównoważonej i sprzyjającej społecznemu włączeniu polityki Unii Europejskiej korzystania z zasobów ..	45
Bożena Ryszawska: The concept of the green economy as an answer to the economic and environmental crisis	56
Bożydar Ziółkowski: Evolution of sustainable development idea.....	64
Andrzej Graczyk: Strategy Europe 2020 and the market orientation of ecological policy.....	74
Małgorzata Śliczna: Description of regulations and chosen certification's methods of green buildings.....	83
Adam Zawadzki: Outsourcing as a tool of resource-efficient use	94
Justyna Zabawa: Investments in renewable energy sources. An attempt to evaluate selected examples and their effectiveness	104
Jerzy Mieszaniec, Romuald Ogrodnik: The scope of innovation activity for the benefit of environment in mining enterprises	115
Romuald Ogrodnik, Jerzy Mieszaniec: Hard coal mining in the context of sustainable development.....	124
Agnieszka Ciechelska, Zbigniew Szkop: Economic instruments for municipal waste management – case study of the Landfill Allowance Trading Scheme in England	135

Part 2. Ecological policy and its tools

Elżbieta Broniewicz: Cost-effectiveness analysis of environmental policy – theory and practice overview.....	146
Agnieszka Ciechelska: Charge instruments using improvement in waste management – law adjustments proposals.....	156
Joanna Sikora: How to reduce the emission level of economy?	167
Agnieszka Lorek: Problems and conditions of municipal waste management in Silesian Voivodeship.....	177
Joanna Godlewska: Support instruments for local energy policy compatible with sustainable development principles	187
Małgorzata Karpińska-Karwowska: Creativity and entrepreneurship of citizens from town and community of Pisz in the light of analysis.....	198
Krzysztof Posłuszny: Labelling of tyres as a part of sustainable mobility policy in the European Union	209
Bartosz Bartniczak: Granting state aid in the context of sustainable development principles	219
Anna Dubel: Regional preferences concerning European Union subsidies to climate change adaptation at the regional level: case study of the Warta catchment.....	228

Part 3. Management in the spirit of sustainable development

Radosław Dziuba: Possibilities of implementation of ecology hotel assumptions on the example of ecological certification “Clean Tourism” in the region of Lodz. Partial research results	241
Barbara Kryk: Regional policy in the context of the challenge of effective use of resources	254
Agnieszka Panasiewicz: Environmental risk management as a tool of greener economy support.....	263
Ksymena Rosiek: Social enterprises as a response to the challenges of sustainable development.....	273
Agnieszka Rzeńca: Renewable energy clusters in Poland – a new form of cooperation in the area of environmental protection	284
Lukasz Szalata: Environmental management through the implementation of low-carbon city model as a way to sustainable urban development.....	293
Dorota Bargiel: Barriers in implementing the idea of Corporate Social Responsibility in company.....	302
Lidia Kłos: Ecological footprint as an indicator of sustainable consumption and production	313

Agnieszka Sobol: Ecoinnovations in municipal economy as a tool towards the policy of sustainable development – a case study of Bielsko-Biała city.....	322
---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----

Part 4. Sustainable consumption

Robert Karaszewski, Małgorzata Gotowska, Grzegorz Hoppe, Anna Jakubczak: Corporate Social Responsibility and Consumers Social Responsibility – case study.....	333
Robert Karaszewski, Anna Jakubczak, Grzegorz Hoppe, Małgorzata Gotowska, Piotr Dudziński: The importance of Consumer Social Responsibility and Corporate Social Responsibility in sustainable development.....	342
Dariusz Kielczewski: Resource efficient economy and sustainable models of consumption.....	352
Monika Paradowska: Selected problems of creating sustainable consumer behaviour in individual transport.....	363
Irena Rumianowska: Eco-consumption as a condition for more effective use of natural resources and the awareness and behavior of Polish consumers	374
Sylwia Słupik: Determinants for the development of sustainable energy consumption in Poland	385

Andrzej Graczyk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

STRATEGIA EUROPA 2020 A RYNKOWA ORIENTACJA POLITYKI EKOLOGICZNEJ

Streszczenie: Celem artykułu jest ocena możliwości wykorzystania przez politykę ekologiczną rozwiązań rynkowych w strategii rozwoju Unii Europejskiej „Europa 2020”. Strategia ta stwarza możliwości zastosowania rozwiązań rynkowych w dziedzinie wzrostu konkurencyjności, przeciwdziałania zmianom klimatu oraz wzrostu wykorzystania czystej i efektywnej energii. W ramach inicjatywy przewodniej do strategii Europa 2020 o nazwie „Europa efektywnie korzystająca z zasobów” możliwe jest wykorzystanie instrumentów rynkowych w wielu dziedzinach: zwiększenia efektywności energetycznej i oszczędności energii, reformy dostosowującej gospodarkę do wymagań niskoemisyjnej gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, ochrony różnorodności biologicznej, sprostanie wyzwaniom związanym z surowcami i rynkami towarowymi, przekształcenie gospodarki w tzw. gospodarkę obiegu, dostosowanie do zmiany klimatu, oszczędzanie wody.

Słowa kluczowe: strategia Europa 2020, polityka ekologiczna, czysta energia, efektywność ekonomiczna.

DOI: 10.15611/pn.2013.318.06

1. Wstęp

Działania polityki ekologicznej powinny się wpisywać w szeroko ujętą koncepcję rozwoju gospodarki. Gospodarka Unii Europejskiej i gospodarka Polski znalazły się na początku drugiej dekady XXI wieku w dość szczególnym momencie rozwojowym. Wiadomo już, że cele strategii lisbońskiej nie zostały osiągnięte. Kryzys finansowy i zagrożenie dłuższą recesją każą inaczej patrzeć na czynniki i perspektywy rozwoju. Konkurencja globalna, w tym także konkurencja w dostępie o zasoby, wymagają przestawiania gospodarki na bardziej efektywne wykorzystywanie zasobów przyrodniczych. Zagrożenia środowiskowe mogą z kolei stać się przyczyną spowolnienia tempa rozwoju i wymuszać wybór kierunków rozwoju innych od uważanych dotychczas za najbardziej wygodne i bezpieczne.

Celem niniejszego artykułu jest ocena możliwości wykorzystania przez politykę ekologiczną rozwiązań rynkowych w strategii rozwoju Unii Europejskiej „Europa 2020”. Podstawą tej oceny będzie:

- zbieżność problemów stawianych w podstawowych dokumentach strategicznych z problemami już rozwiązywanymi za pomocą metod rynkowych polityki ekologicznej,
- wskazywanie w dokumentach działań rozwojowych, które wymagają redukcji obciążeń środowiska,
- wskazywanie problemów lub działań, które wymagają racjonalizacji korzystania z zasobów lub walorów środowiska.

Ponadto w analizie uwaga będzie zwrócona na proponowane narzędzia, które są lub mogą być przypisane polityce ekologicznej. Narzędzia te mogą mieć charakter sprzyjający stosowaniu rozwiązań rynkowych, jak limitowanie dostępu do korzystania z zasobów i walorów środowiska i stosowanie indywidualnych zbywalnych pozwoleń. Mogą mieć również charakter konkurencyjny wobec upowszechnienia rozwiązań rynkowych, co szczególnie dotyczy zapowiedzi stosowania lub podnoszenia opłat. Wreszcie mogą też być zapowiedzią takich zmian w polityce, które można interpretować jako gotowość do przyjmowania rozwiązań rynkowych, jak na przykład zapowiedź stosowania opłat za korzystanie ze środowiska lub urealnienia kosztów tego korzystania. Stwierdzenia tego typu nie muszą jednak koniecznie oznaczać zapowiedzi zastosowania rozwiązań rynkowych, ale mogą dotyczyć szeroko rozumianej ekonomizacji korzystania ze środowiska.

2. Strategia „Europa 2020”

Podstawowymi instrumentami realizacji celów strategii „Europa 2020” są opracowywane przez państwa członkowskie UE krajowe programy reform oraz przygotowane przez Komisję Europejską inicjatywy przewodnie, realizowane na poziomie UE, państw członkowskich, władz regionalnych i lokalnych. Wśród nich znalazła się inicjatywa przewodnia o nazwie „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”, która oznacza wsparcie zmiany w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i efektywniej korzystającej z zasobów środowiska oraz dążenie do wyeliminowania zależności wzrostu gospodarczego od degradacji środowiska przyrodniczego [*Europa efektywnie korzystająca z zasobów ...* 2011]. Z kolei celem krajowych programów reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020” jest budowa trwałych podstaw wzrostu gospodarczego. Mają one łączyć cele unijne z priorytetami krajowymi [*Krajowy Program Reform ...* 2011; 2012]. Elementem programów są diagnozy, które pozwalają zidentyfikować bariery wzrostu hamujące rozwój państw członkowskich UE.

„Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” określa, że „zrównoważony rozwój oznacza budowanie zrównoważonej i konkurencyjnej gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, wykorzystując do tego pierwszoplanową pozycję Europy w wyścigu do nowych procesów i technologii, w tym technologii przyjaznych środowisku, przyspieszając wprowadzanie inteligentnych sieci opartych na technologiach ICT, wykorzystując możliwości sieci obejmujących całą UE, a także wzmacniając przewagę

konkurencyjną europejskiego biznesu, szczególnie sektora produkcji i MŚP, oraz pomagając klientom docenić wartość efektywnego korzystania z zasobów. Dzięki takiemu podejściu Europa będzie mogła prosperować w niskoemisyjnym świecie ograniczonych zasobów, jednocześnie zapobiegając degradacji środowiska, utracie bioróżnorodności i niezrównoważonemu wykorzystywaniu zasobów. Działania te zwiększą również spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną” [EUROPA 2020. Strategia na rzecz ... 2010, s. 16].

Strategia ta wskazuje także na trzy obszary, w jakich skupiają się działania, jakie Europa musi podjąć. Są to:

- konkurencyjność,
- przeciwdziałanie zmianom klimatu,
- czysta i efektywna energia.

Wyznaczają one także miejsce dla rynkowo zorientowanej polityki ekologicznej.

W opisie działań, jakie Europa musi podjąć, znalazły się uzasadnienia dotyczące kluczowych elementów priorytetu pierwszego. W kwestii **konkurencyjności** stwierdzono, że UE prosperuje dzięki handlowi. Ogromna presja konkurencyjna na rynkach eksportowych w odniesieniu do coraz większej liczby surowców zmusza, aby państwa Unii stały się bardziej konkurencyjne względem głównych partnerów handlowych poprzez zwiększenie wydajności. Przypomina się, że „Unia zwykle przodowała pod względem rozwiązań ekologicznych, teraz jednak jej pozycji zagrażają istotni konkurenci, jak Chiny i Ameryka Północna. UE powinna utrzymać prowadzenie na rynku technologii przyjaznych środowisku, co zapewni efektywne korzystanie z zasobów w całej gospodarce, a jednocześnie powinna usuwać przeszkody w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych, zwiększając w ten sposób konkurencyjność naszego przemysłu” [EUROPA 2020. Strategia na rzecz ... 2010, s. 17].

Drugim elementem kluczowym jest **przeciwdziałanie zmianom klimatu**. Podkreśla się, że należy nie tylko szybko ograniczać emisję gazów cieplarnianych, ale także w pełni wykorzystywać możliwości nowych technologii, takich jak wychwytywanie dwutlenku węgla i sekwestracja. Z kolei „bardziej efektywne korzystanie z zasobów w dużym stopniu przyczyniłoby się do ograniczenia emisji, oszczędności i pobudzenia wzrostu gospodarczego. Dotyczy to wszystkich sektorów gospodarki, nie tylko tych wysokoemisyjnych” [EUROPA 2020 Strategia na rzecz ... 2010].

Trzecim elementem jest **czysta i efektywna energia**. Wymienia się korzyści, jakie przyniosłoby gospodarce i społeczeństwu Europy osiągnięcie celów w tym zakresie: pozwoliliby zaoszczędzić do 2020 r. 60 mld EUR na imporcie ropy naftowej i gazu, zwiększyć bezpieczeństwo energetyczne, uzyskać nawet milion nowych miejsc pracy. Jednocześnie stwierdza się, że priorytet ten będzie wymagał takiej realizacji zobowiązań w zakresie ograniczenia emisji, aby maksymalnie wykorzystać zalety tego procesu i utrzymać jego koszty na jak najniższym poziomie, m.in. poprzez szerzenie innowacyjnych rozwiązań technologicznych. Należy także dążyć do uniezależnienia wzrostu od wykorzystania energii i budować gospodarkę, która bardziej efektywnie korzysta z zasobów, co nie tylko zapewni Europie przewagę konkurencyjną, lecz także

zmniejszy jej zależność od zewnętrznych źródeł zaopatrzenia w surowce i towary podstawowe [EUROPA 2020 Strategia na rzecz ... 2010].

Ważne jest by UE stała się na rynkach eksportowych bardziej **konkurencyjna** od głównych partnerów handlowych. Sięgają oni po te same surowce, a przecież w niektórych nowoczesnych technologiach dostęp do surowców może mieć podstawowe znaczenie (np. nowoczesne baterie, ogniwa paliwowe). Polityka ekologiczna może pomagać stworzyć rynkowe formy dostępu do rzadkich surowców i może także metodami rynkowymi wspierać odzyskiwanie surowców z odpadów i wycofywanego sprzętu. Konkurencja dotyczy też technologii, instalacji i produktów ekologicznych, gdzie rozwijający się rynek umożliwia tworzenie bardzo wielu nowych miejsc pracy i pozwoli osiągać dochody przez bardzo wiele lat. Polityka ekologiczna może inicjować powstawanie nowych rynków i wspierać rozwój technologii, najpierw na skalę krajową. Umożliwia to szybki start, osiągnięcie dojrzałości rynku krajowego i daje szanse ekspansji na rynki zagraniczne.

Przeciwdziałanie zmianom klimatu to dziedzina, w której Unia Europejska zastosowała już własne rozwiązania rynkowe, zarówno na poziomie poszczególnych krajów, jak i na płaszczyźnie wspólnotowej. Działania podjęte w tym obszarze przyniosły już efekty w postaci zmniejszania kosztów redukcji emisji dzięki handlowi zbywalnymi pozwoleniami emisyjnymi. Działania polityki ekologicznej przyniosły także rozwój technologii odnawialnych źródeł energii, w których kraje Unii Europejskiej sięgają po pozycję światowego lidera, na przykład w dziedzinie instalacji elektrowni wiatrowych. Potencjalnie takimi dziedzinami mogą też być wychwytywanie dwutlenku węgla i jego sekwestracja. Źródłem dochodów w rejonach o dużej powierzchni gleb słabych i nieużytków może być również rynek zbywalnych uprawnień do absorpcji.

Dzięki wdrożeniu rozwiązań rynkowych w obszarze ochrony klimatu należy oczekiwać pobudzenia wzrostu gospodarczego, które powinno dotyczyć wszystkich sektorów gospodarki. Głównym impulsem będzie zainteresowanie zmniejszeniem kosztów w drodze ograniczania emisji bądź zmniejszania zużycia energii, obciążonej kosztami ograniczania emisji. Pośrednią korzyścią w sytuacji powszechnego urynkowania ograniczania emisji gazów cieplarnianych powinno być zwiększenie odporności na zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi i gwałtownymi zjawiskami pogodowymi.

W obszarze działań określanym jako **czysta i efektywna energia** osiągnięcie celów w zakresie energii pozwoliłoby krajom UE zaoszczędzić do 2020 r. 60 mld EUR na imporcie ropy naftowej i gazu. Dalsza integracja europejskiego rynku energii może przynieść dodatkowe 0,6 do 0,8% PKB. Dzięki osiągnięciu 20% udziału energii ze źródeł odnawialnych można by stworzyć w UE ponad 600 tysięcy miejsc pracy, a z uwzględnieniem 20% efektywności energetycznej już milion nowych miejsc pracy [EUROPA 2020 Strategia na rzecz ... 2010, s. 17]. Są to działania, w których polityka ekologiczna wraz z polityką energetyczną mogą tworzyć rynki zbywalnych certyfikatów pochodzenia energii – pochodzącej ze źródeł odnawialnych, wytworzonej w skojarzeniu z produkcją ciepła, uzyskiwania biogazu czy też potwierdzające

osiągnięcie zakładanej efektywności energetycznej. Rozwiązania rynkowe pozwolą zwiększyć efektywne wykorzystanie zasobów odnawialnych i energii przy minimalizacji kosztów społecznych. Będzie się to też przekładać na poprawę w zakresie dwóch wcześniej omawianych obszarów działań. Nowoczesne i wydajne technologie będą poprawiać pozycję konkurencyjną, a zwiększenie udziału energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych oraz efektywności energetycznej będzie sprzyjać ograniczeniu emisji gazów cieplarnianych. Efektem będzie także zmniejszenie zależności od zewnętrznych źródeł zaopatrzenia w surowce energetyczne i wzrost bezpieczeństwa energetycznego.

Strategia stawia przed Komisją Europejską i krajami członkowskimi UE wiele wyzwań o charakterze koncepcyjnym i organizacyjnym. Niektóre z nich odnoszą się wprost do zastosowania rozwiązań rynkowych. Na poziomie unijnym Komisja podejmuje się poprawić ramy prawne stosowania instrumentów rynkowych (np. handel emisjami, przegląd zasad opodatkowania energii, pomoc państwa, sprzyjanie szerszemu wykorzystaniu ekologicznych zamówień publicznych) [*EUROPA 2020 Strategia na rzecz ...* 2010, s. 18]. Wśród innych działań, w których można zastosować rozwiązania rynkowe polityki ekologicznej, można wskazać przewidziane na poziomie unijnym:

- dalsze ograniczanie emisji CO₂ pojazdów drogowych oraz w sektorze lotniczym i morskim, w tym opracowanie europejskiej inicjatywy ekologicznych samochodów mającej na celu promowanie nowych technologii obejmujących samochody z napędem elektrycznym i hybrydowym, łącząc w tym celu działalność badawczą, opracowanie wspólnych standardów i rozwój niezbędnej infrastruktury;
- wspieranie odnawialnych źródeł energii na jednolitym rynku europejskim;
- przyjęcie i zrealizowanie zmienionego planu działania na rzecz racjonalizacji zużycia energii i propagowanie podstawowego programu na rzecz efektywnego korzystania z zasobów, co powinno przyczynić się do zmiany wzorców produkcji i konsumpcji.

Na poziomie krajowym państwa członkowskie będą musiały podjąć takie działania, w których można zastosować rozwiązania rynkowe polityki ekologicznej wprost lub zamiast proponowanych w strategii zmian. Do takich działań należą [*EUROPA 2020 Strategia na rzecz ...* 2010, s. 18-19]:

- stopniowe wycofywanie dotacji szkodliwych dla środowiska,
- stosowanie w celu zmiany metod produkcji i konsumpcji takich instrumentów, jak zachęty fiskalne i zamówienia publiczne,
- skierowanie uwagi na transport w miastach w celu zmniejszenia problemu dużego zagęszczenia ruchu i emisji spalin,
- wykorzystywanie przepisów i norm w zakresie efektywności energetycznej budynków i takich instrumentów, jak podatki, dotacje i zamówienia publiczne w celu ograniczenia zużycia energii i zasobów,
- stosowanie funduszy strukturalnych na potrzeby inwestycji w efektywność energetyczną w budynkach użyteczności publicznej i bardziej skuteczny recykling,

- propagowanie instrumentów służących oszczędzaniu energii, które mogłyby podnieść efektywność sektorów energochłonnych, jak np. instrumenty oparte na technologiach informacyjno-komunikacyjnych.

3. Europa efektywnie korzystająca z zasobów – inicjatywa przewodnia strategii „Europa 2020”

Inicjatywy przewodnie rozwijają koncepcje zarysowane w strategii „Europa 2020”. Celem inicjatywy przewodniej o nazwie „Europa efektywnie korzystająca z zasobów” jest stworzenie ram strategicznych, wspierających zmiany prowadzące do przejścia na niskoemisyjną gospodarkę opartą na efektywnym korzystaniu z zasobów, pozwalających na:

- poprawę wyniku ekonomicznego przy jednoczesnym ograniczeniu wykorzystania zasobów;
- określenie i stworzenie nowych możliwości wzrostu gospodarczego i szerszej działalności innowacyjnej oraz zwiększenie konkurencyjności UE;
- zapewnienie bezpieczeństwa dostaw podstawowych zasobów;
- przeciwdziałanie zmianom klimatu i ograniczenie wpływu korzystania z zasobów na środowisko [*Europa efektywnie korzystająca z zasobów ...* 2011, s. 3].

Głównym celem inicjatywy przewodniej jest „zwiększenie pewności prowadzenia inwestycji i działalności innowacyjnej poprzez zawarcie porozumienia w sprawie wizji długookresowej i zrównoważone uwzględnienie wszystkich stosownych polityk w efektywnym korzystaniu z zasobów. Tworzy to długookresowe ramy działania w wielu obszarach polityki, wspierając harmonogram działań związanych ze zmianą klimatu, energią, transportem, przemysłem, surowcami, rolnictwem, rybołówstwem, różnorodnością biologiczną oraz rozwojem regionalnym. Te elementy należy odpowiednio skoordynować” [*Europa efektywnie korzystająca z zasobów ...* 2011, s. 6].

Skala i zakres tych zmian wymagają, aby oszczędność zasobów i efektywność energetyczna stały się trwałym, koniecznym elementem wyborów podejmowanych na każdym szczeblu gospodarowania. Nie mogą one jednocześnie być uzależnione od finansowania opartego na zasilaniu zewnętrznym w zasoby czy środki finansowe. Takie uzależnienie byłoby źródłem nieefektywności, a w razie zmniejszenia zasilania mogłoby prowadzić do utraty już osiągniętych korzyści. Należy zatem oprzeć system uzyskiwania energo- i zasoboefektywności na takich zasadach, które są typowe, powszechne i akceptowane w gospodarce, a więc na rozwiązaniach rynkowych.

Działania średniookresowe zidentyfikowane w ramach omawianej inicjatywy przewodniej powinny być spójne z ramami długoterminowymi. Działania te obejmują:

1. Plan działania w zakresie efektywności energetycznej z horyzontem czasu do 2020 r., określający środki, które należy zastosować w celu uzyskania oszczędności energii w wysokości 20% we wszystkich sektorach, po którego przeprowa-

dzeniu opracuje się odpowiednie przepisy zapewniające efektywność energetyczną i oszczędności energii.

2. Projekty reform wspólnej polityki rolnej, wspólnej polityki rybołówstwa, polityki spójności, infrastruktury energetycznej oraz transeuropejskich sieci transportowych w kontekście kolejnego budżetu UE, mające na celu dopasowanie tych obszarów do wymagań niskoemisyjnej gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów.

3. Nową wspólnotową strategię ochrony różnorodności biologicznej na 2020 r. na rzecz powstrzymania dalszych strat oraz odbudowania różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów w świetle ich obciążenia.

4. Środki mające na celu sprostanie wyzwaniom związanym z surowcami i rynkami towarowymi, które będą m.in. służyć do przeprowadzenia okresowej oceny stanu kluczowych surowców oraz określenia strategii handlowej mającej zapewnić stabilne dostawy surowców na rynkach światowych. Środki te pomogą zapewnić spójność między wykorzystaniem surowców UE a polityką zewnętrzną, obejmującą m.in. propagowanie dobrych rządów, przejrzystość działań oraz tworzenie wartości dodanej na rynkach lokalnych w krajach rozwijających się. Wesprą one wydobywanie, recykling, badania, działalność innowacyjną oraz zastępowanie surowców innymi w obrębie UE.

5. Strategię mającą przekształcić UE w „gospodarkę obiegową”, która będzie się opierać na społeczeństwie stosującym recykling, mając na celu ograniczenie wytwarzania odpadów oraz wykorzystywanie odpadów jako surowca.

6. Wczesne działania mające na celu dostosowanie do zmian klimatu w taki sposób, aby zminimalizować zagrożenia dla ekosystemu i zdrowia człowieka, wspomagać rozwój gospodarczy oraz wspierać przystosowanie naszej infrastruktury do nieuniknionej zmiany klimatu.

7. Politykę wodną, której priorytetami są działania na rzecz oszczędzania wody oraz bardziej oszczędnego gospodarowania nią, tak aby woda była dostępna w odpowiedniej ilości, aby była właściwej jakości, aby korzystać z niej w sposób zrównoważony przy minimalnym użyciu zasobów oraz aby jakość wody, która na końcu jest zwracana do naturalnego obiegu, była do przyjęcia [*Europa efektywnie korzystająca z zasobów ...* 2011, s. 7-8].

W powyższych skoordynowanych planach powinny się więc znaleźć rozwiązania rynkowe, które może zaoferować polityka ekologiczna. W ramach planu działania w zakresie efektywności energetycznej można w szerokim zakresie wykorzystywać świadectwa pochodzenia energii. W odniesieniu do tzw. zielonych certyfikatów warto uwzględnić, choćby częściowe, uruchomienie europejskiego rynku świadectw pochodzenia energii odnawialnej.

Wspólna polityka rolna stoi przed dylematem zastąpienia obecnych systemów wsparcia dla rolników inną formą finansowania, która zapewniałaby uzyskiwanie stabilnych dochodów. Źródłem takich dochodów mogłyby być uprawy surowców w ramach wykorzystania odnawialnych źródeł energii – kukurydza, rzepak, rośliny szybko

rosnące, biomasa pozyskiwana z akwakultur (algi) czy nawet zalesianie nieużytków i słabych gruntów. Nabywcami produktów nadających się na cele energetyczne byłby producenci energii, którzy by w ten sposób uzyskiwali zbywalne świadectwa pochodzenia energii (zielone certyfikaty). Tak więc rynek świadectw byłby pośrednio źródłem finansowania nowej – energetycznie zorientowanej wspólnej polityki rolnej.

Wspólna polityka w zakresie rybołówstwa mogłaby w szerokim zakresie wykorzystać rynek zbywalnych kwot połowowych. System kwot połowowych istnieje już w ramach tej polityki, ale polega na ustaleniu kwot na poszczególne państwa i akweny. Jedynie w niektórych państwach kwoty te dzieli się na mniejsze pozwolenia, mające charakter zbywalny. Przy tym wszystkim trudno o dochowanie założonych kwot, bo gdy władze publiczne w danym kraju stoją przed dylematem: czy zaakceptować przekroczenia w połowach, czy stosować rygorystycznie kary i ograniczenia przydziału kwoty na następny okres – rzadko wybierają tę drugą możliwość. Utworzenie europejskiego systemu handlu zbywalnymi kwotami połowowymi lub choćby takiego, który dopuszczałby handel kwotami połowowymi między rybakami z poszczególnych krajów na większych akwenach, pozwoliłoby nie tylko na uelastycznienie systemu kwot połowowych, ale także prowadziłoby do bardziej rzetelnego podchodzenia do wykorzystywanych limitów połowów.

Wspólnotowa strategia ochrony różnorodności biologicznej na 2020 r. na rzecz powstrzymania dalszych strat oraz odbudowania różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów w świetle ich obciążenia mogłaby w szerokim zakresie sięgnąć do doświadczeń rynkowych w zakresie kompensaty przyrodniczej i wykorzystać doświadczenia systemu *habitat banking*. Systemy te z natury mają charakter regionalny, ale w warunkach Europy nic nie stoi na przeszkodzie, aby rozwiązania rynkowe wykorzystywać w polityce ekologicznej sąsiadujących państw na obszarach transgranicznych, wspólnych akwenach, rzekach granicznych i ich dopływach itp. Dla niektórych aspektów bioróżnorodności można by stworzyć rozwiązania o charakterze wspólnotowym. Mogłyby być udostępniane na zasadzie rynkowej ostoje dzikich zwierząt, banki genów, obszary o unikatowym charakterze. W ten sposób niektóre regiony mogłyby rozszerzać zakres terenów chronionych (np. o otuliny puszczy), umożliwiając innym udostępnianie na cele budowy infrastruktury terenów o cennych własnościach przyrodniczych. Można też udostępniać tereny na przesiedlanie niektórych zwierząt.

Działania związane z polityką handlową podejmowane na zewnątrz UE mają wspierać przedsięwzięcia przewidywane w obrębie UE, a zwłaszcza badania, działalność innowacyjną, wydobywanie, recykling oraz zastępowanie surowców innymi. Rozwiązania rynkowe zastosowane w tych wspierających dziedzinach powinny prowadzić do wyższej efektywności i obniżania kosztów zastosowania surowców i energii. Rynek powinien być weryfikatorem zasadności przyjętych technologii. Działania te będą wpływać na zmniejszenie popytu na surowce i energię na rynkach zewnętrznych. Jednocześnie sprawdzone w warunkach rynkowych w UE i efektywne technologie mogą być udostępniane w innych krajach i przyczyniać się do relatywnego zmniejszenia zużycia surowców i energii. Dzięki temu surowce powinny być dostępne na rynku

światowym przez dłuższy czas, potrzebny na znalezienie odpowiednich substytutów lub przeprofilowanie struktury produkcji i konsumpcji na kierunki nie wymagające surowców nieodnawialnych.

Stworzenie „gospodarki obiegowej”, która będzie się opierać na społeczeństwie ograniczającym wytwarzanie odpadów, stosującym recykling oraz wykorzystywanie odpadów jako surowca, wymaga odpowiednich motywacji. Wykorzystywanie rynku zbywalnych uprawnień do składowania odpadów oraz rynków na surowce i elementy odzyskiwane po etapie zużycia będzie skłaniać do lepszego gospodarowania odpadami. Jednocześnie polityka ekologiczna powinna wspierać tworzenie rynków produktów przyjaznych środowisku i działań przeciwko rynkom generującym duże ilości odpadów, które trudno przetworzyć i wykorzystać. Niezbędne będą też działania na rzecz upowszechnienia zintegrowanej polityki produktowej i przebudowy wzorców konsumpcji.

Działania mające na celu dostosowanie do zmiany klimatu mogą również być wspomagane przez inicjatywy wspierające ze strony polityki ekologicznej. Mogą one dotyczyć wspierania rynku energooszczędnego budownictwa i budownictwa pasywnego, ograniczania metodami rynkowymi zajmowania terenów przydatnych na retencjonowanie wody, zachęcania w ten sposób do tworzenia terenów podmokłych i zalewowych. Metody rynkowe mogą też przyczynić się do zachowania bioróżnorodności na terenach, gdzie warunki umożliwiają utrzymanie przyrody w stanie odpowiadającym temu sprzed zmian klimatycznych.

Współpraca polityki ekologicznej z polityką wodną, której priorytetami są działania na rzecz oszczędzania wody oraz bardziej oszczędnego nią gospodarowania, tak aby woda była dostępna w odpowiedniej ilości, może także w dużym stopniu wykorzystywać narzędzia rynkowe. Mogą to być rynki zbywalnych uprawnień do zrzutów ścieków, wspomniane wyżej rynkowe narzędzia wspomagające magazynowanie wody czy też rynek na usługi środowiskowe służące retencjonowaniu wody, na przykład tworzenie obszarów lasów wodochronnych. Na zasadach rynkowych można też zapewniać finansowanie przedsięwzięć, na przykład magazynowania wody deszczowej, wielokrotnego wykorzystywania wody, tworzenia obiegów zamkniętych itp.

4. Podsumowanie – uwagi końcowe

Na zakończenie warto jeszcze przytoczyć fragment dokumentu, który trafnie oddaje znaczenie zastosowania rozwiązań rynkowych jako źródła informacji o rzadkości zasobów i walorów środowiska: „Zasoby są często wykorzystywane nieefektywnie, ponieważ brakuje informacji na temat rzeczywistych kosztów zużycia ponoszonych przez społeczeństwo, co z kolei powoduje, że przedsiębiorstwa i osoby prywatne nie mogą odpowiednio dostosować swojego zachowania. Podejmując działania strategiczne mające na celu poprawę efektywności korzystania z zasobów oraz ogólnej konkurencyjności gospodarczej, należy bardziej się skupić na zapewnieniu właściwych cen i ich przejrzystości dla konsumentów, np. w dziedzinie transportu, ener-

gii lub wykorzystania wody, w taki sposób, aby te ceny odzwierciedlały całkowite koszty korzystania z zasobów, które ponosi społeczeństwo (np. pod względem środowiska i zdrowia) oraz aby jednocześnie nie stanowiły one zachęty prowadzącej do niepożądanych zachowań” [EUROPA 2020 Strategia na rzecz... 2010, s. 9].

Literatura

EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Komisja Europejska, Komunikat Komisji, Bruksela, 3.3.2010, KOM(2010) (2020 wersja ostateczna).

Europa efektywnie korzystająca z zasobów – inicjatywa przewodnia strategii „Europa 2020”, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Bruksela, 26.01.2011, KOM(2011) (21 wersja ostateczna).

Krajowy Program Reform Europa 2020, Aktualizacja 2012/2013, przyjęty przez Radę Ministrów 25 kwietnia 2012.

Krajowy Program Reform Europa 2020, Warszawa, przyjęty przez Radę Ministrów 16 kwietnia 2011.

STRATEGY EUROPE 2020 AND THE MARKET ORIENTATION OF ECOLOGICAL POLICY

Summary: The aim of the article is the assessment of possibility of utilization by ecological policy the market solutions in the strategy of European Union development called “Europe 2020”. This strategy creates the possibility to use the market solutions in the field of growth of competitiveness, the counteraction of climate changes as well as the growth of utilization of clean and effective energy. As part of Europe 2020 strategy called “Europe effectively using resources” it is possible to use market instruments in many fields, for instance: the enlargement of energy efficiency and the saving of energy, a reform adapting the economy to the requirements of low emission economy using the resources effectively, the protection of biological diversity, meeting the challenges connected with materials and the freight markets, economy transformation in so called “circulation economy”, adaptation to climate change, saving the water.

Keywords: Europe 2020, ecological policy, clean energy, energy efficiency.